

igenévi alakot találjuk, magyarban viszont egyes szám harmadik személyvel értelmez a szótár (eltérően a régebbi gyakorlattól, amely az egyes szám első személyt használta értelmezésre), mert hiszen a szerbhorvát címszóban az infinitívus után ott van az egyes szám harmadik személy ragja is. Viszont nem kellett volna ehhez a módhoz ragaszkodni szöveg közben is. Például a **čekati na vratima** nem azt jelenti, hogy az ajtóban vár, hanem azt, hogy az ajtóban várni. Minden bizonnyal inkább a **čekati-t** kellett volna **čeka** formára rövidíteni, mert így bizonyos értelemben megtévesztő az értelmezés.

Egy másik észrevétel, hogy a **Rom** címszónál talán kevés az egyszerű rom értelmezés (még akkor is, ha ott van mellette zárójelben segítségül a **Ciganin** szerbhorvát megjelölés), éspedig nem csupán azért, mert a magyar olvasó, aki történetesen nem ismeri a **Ciganin** szót, ilyenformán összetévesztheti valami épületmaradvánnyal, hanem még inkább azért, mert a magyar értelmező szótár is a hosszabb roma alakot tünteti fel a cigány megjelölésére, az idegen szavak szótárától eltérően.

És talán megkockáztathatom azt a megjegyzést is, hogy fölösleges egy szótárban olyan szólásokat felsorolni, amelyekre egyúttal nem adjuk meg a pontos magyar megfelelőt is. Az **oblak** címszónál például van egy példa is: **zapamtiti kao lanjski oblak**, s a szótár azzal a zárójelben tett megjegyzéssel, hogy (szó szerint) úgy értelmezi ezt a mondatot: emlékezik rá, mint a tavalyi felhőre. Itt nem csupán az infinitívust tartom rossznak, hanem a szó szerinti fordítás közlését is, mert hiszen ez a mondat a magyar embernek, a magyar fülnek nemigen jelent semmit. Nem vagyok ugyan biztos benne, hogy valóban ezt jelenti, de talán jobb lett volna a szó szerinti fordítás helyett valami olyasmi, hogy: nemigen jegyezte meg, vagy hogy: csak homályosan emlékezik rá, mert én ezt érzem ki a szerbhorvát mondatból.

De hát ne kutassuk a hibákat! Bizonyos, hogy kétezer oldal terjedelmű szótári részben előfordulnak hibák, következetlenségek is, annál is inkább, mert hiszen — mint már említettem is — maguk a kiinduló alapul szolgáló szótárak sem voltak hibamentesek, az alapul vett szótárak sem voltak mindig következetesek. Ez a két haragoszöld színű kötet azonban, amely már elfoglalta helyét könyvespolcunkon, annyi értékkel ajándékoz meg bennünket, hogy itt-ott mutatkozó hibáit azonnal hajlandók vagyunk elfelejteni, és csupán az értékeknek örülni. És hogy örömről még teljesebb legyen, arról gondoskodott a szabadkai Minerva nyomda is, amely — bár egyáltalán nem volt semmiféle gyakorlata szótárkészítésben — mégis igen izlősen köteteket tett le asztalunkra.

Türelmetlenül várjuk hát a harmadik kötetet is. És utána a feladat második részének megvalósulását: a szerbhorvát—magyar rész után a magyar—szerbhorvát rész elkészülését is.

KOLOZSI TIBOR

HARCUKRÓL TUDNI KELL

BRINDZA KÁROLY: *Mondd el helyettem, elvtárs...*
Forum, Újvidék, 1971.

A munkásosztály harcosai közül a kegyetlen küzdelemben fizikailag sokan megsemmisültek, de eszményképpé válnak, ha tudunk róluk, számon tartjuk cselekedeteiket, felmérjük harcuk értékét és meghatározzuk történelemalkotó szerepüket. A kortársak még emlékeznek rájuk, de mit tud róluk a mai fiabalság, és emléküket megőrzí-e majd az utókor, ha nem marad írásos hagyaték róluk, azokról, akik vérükkel, életükkel váltották meg az osztályharcok, a munkásmozgalom, a tudatos pártmunka során szülőföldünk békéjét, a társadalmi átalakulást, a dolgozó tömegek évszázados törekvéseinek megvalósulását.

A kiváló egyéniség bátor magatartása, a nagy cselekedetek számontartása törvénytzerűen hat a történelmi tudat kialakítására. Nem mindenkor lehetséges a kiválasztódás. Nem is a kiválasztódás a lényeg, hanem az, hogy vidékünkön a munkásmozgalom már a múlt század végén elkezdődött és a népi forradalommal folytatódott, és hogy ennek a harcnak megvannak a hordozói. Bácskában a múltban az ellentétekben halmozódó események inkább temettek, mint kiemeltek; a történetírás, az öngigazolás, vagy az érdekek alapján megszépített helyzetkép rögzítését eredményezte.

A történelmi közelmúlt társadalomformáló ereje megteremtette a pozitívista történelemszemlélettől mentes történetírás föltételeit. Az adott lehetőségek ellenére mégis nehezen születnek errefelé olyan művek, melyekben a tudatosan szervezett munkásmozgalom kezdeti szakaszától a társadalmi jelenségek okainak vizsgálatán át a népi forradalom győzelméig vezet. Ennek az igénynek a kielégítésére az elmúlt egy század ellentmondásokkal telítörténetét kell ismerni, okmányokkal, forrásművekkel felmérni, értékelni igazolni és az itt élő, több nyelven beszélő dolgozók iránti megbecsüléssel a valóságot megírni.

Egy helység monográfiája, krónikája önmagában is jelentős érték, de még hatványozottabb a jelentősége, ha szerves része lehet egy nagyobb területi egység történetének. A helytörténeti kiadványok között ilyen értelemben figyelemre méltó munka Brindza Károly könyve és történetírásunk értéke még akkor is, ha ez a kiadvány csak néhány fejezet Topolya és vidék munkásmozgalmának történetéből. Az alcím tehát tudomásunkra adja, hogy nem teljes történelemről van szó, nem is krónikáról, hanem fejezetekről. Csakis ennek tudatában lehet értékelni a *Mondd el helyettem, elvtárs...* című könyvet.

Ez a 266 oldalon, három fejezetre és 60 címkörbe osztott, Ipacs József előszavával, jegyzetekkel, mellékletekkel ellátott könyv a népi forradalom 30. évfordulója alkalmából a Harcos Szövetség topolyai szervezetének anyag támogatásával jelent meg.

Brindza Károly topolyai születésű, szülőhelyén lezajlott események ismerője, a munkásmozgalom résztvevője. Kimerítő adatgyűjtést végzett, hogy minél hitelesebbé tegye a művét. Ehhez a topolyai mozgalomhoz még életben levő harcosaink emlékezete is hozzásegítette.

A munkásmozgalom, a forradalomra készülődés tényeinek feltárása az illegális munka részleteinek összeillesztése, idealizálás nélküli megírása — minden lehetőség ellenére is — nehéz feladat. Az utókor számára úgy megőrköfteni az eseményeket, hogy ne csak a szervezkedés, hanem a szervezkedők emberi arculata, egyénisége is jelen legyen, olyan helyzetformák erő, mely hitelessé teszi az elmondottakat.

Brindza Károly könyvében, ha nem is a teljesség igényével, de az események következetes folyamatának vetítésében jelen van az osztályharcos csoport, a szélesebb értelemben vett szakszervezeti mozgalom mind az érdekes tagja. Közöttük Sinkovics József, a párttitkár is számon tartott egyéniség.

Brindza Károly könyvében a szereplők nem könyvhősök, hanem a Topolya és környékén élő szegények. Cselekedeteikben nem a győzelmek és vereségek látszatszereplői, hanem az életformáló történések, a mindennapok felajzott mozanatsorozatában a jobb életet teremtő harcoknak, a lelkesedésnek, a szeretetnek, majd a hatalom általi letörésnek, az egymás életéért való aggódásnak, kínok között is a jövőben vetett törhetetlen hitnek, a fizikai megsemmisítések döbbenetének, a kemény dacnak, a tudatosodásnak, az összetartásnak, az élniakarás megnyilvánulásának embereként állnak az olvasók a történelem előtt.

Fejezetenként, részleteiben elemezve Brindza Károly könyvét megállapítható, hogy az események bemutatása, értékelése során az író nem alkalmazott mindig következetes és kiegyensúlyozott módszert. Az egyes időszakok történések és terjedelmének feldolgozásában érthetetlenül nagy eltérések, eltolódások mutatkoznak.

Az első fejezet, a *Békétlen rónák* anyagának az a része, mely az események esetelésében a múlt század közepétől mindössze tíz oldalon eljut az 1925-ös évekig, valójában csak egy igényesebb munka vázlata, vagy bevezetője a későbbi eseményeknek. Az 1930-as évek előtti tájékoztatóból hiányoznak a gazdasági vonatkozások, szociális indítékok, mélyrehatóbb társadalmi értékelések.

Az első fejezettel kapcsolatban el kell mondani, hogy az író túl leegyszerűsíti, előzmények nélkül foglalkozik a topolyai munkásegylet 1895/96 telén történt megalakulásával. A munkások a községháza udvarán tartották a népgyűlést, fölolvasták az alapszabályt, majd vezetőséget választottak. Úgy rémlik, mintha Topolyára nem jutott volna el az orosházi, békéscsabai, hódmezővásárhelyi hatósági vérengzések a földműveskörök fölözttatásával kapcsolatban 1895-ben kiadott kormányrendelet híre. Kissé valószínűtlenül hat, hogy Topolyán olyan simán megalakul a Munkásképző Egylet. Lehet, hogy a szerző által idézett korabeli újságcikk mellett a levéltári anyag másra is rávilágítana. Ugyanis abban az időben lehetett munkásegyletet alakítani, a működéséhez szükséges alapszabályt a belügyminisztériumhoz kellett felterjeszteni jóváhagyás végett, ott aztán évekig elfektették, nem hagyták jóvá. Ez szolgált alapul arra, hogy a mégis működő munkásszervezeteket üldözzék és munkájukat akadályozzák.

A munkásság követelése ekkor már nem korlátozódott az élelemre és a munkabérekre; a földkeresési mozgalmak, gyülekezési jog, tizenkét órás munkaidő, titkos választójog, átalánybér helyett napszám követelése, a robotmaradványok eltörlése, már ott szerepel a Független Szocialista Párt *Földművelő* című lapjában, az úgynevezett Elvi nyilatkozatban, vagy a szociáldemokrata párt kongresszusának napirendjén. 1898-ban a kormány a dolgozók ellen törvényt hoz, melyet a nép rabszolgatörvénynek nevez el. 1899 májusában megtartják a magyarországi szakszervezetek első kongresszusát. 1900—1904 a gazdasági világválság éve. Megerősítik a vidéki csendőrségeket, a gazdák is szervezkednek. Ezenkívül még számos, a vidékünkre is döntően ható esemény topolyai vonatkozása kimaradt Brindza könyvéből.

Megírásra vár az is, hogy miként érezte hatását a rabszolgatörvény, majd később a derestörvény, miként hatott a topolyai mozgalomra a Magyarországi Szociális Demokrata Párt, a Független Szocialista Párt, az Újjászervezett Szociáldemokrata Párt, a Magyarországi Független Parasztszövetség, a Magyarországi Földmunkások Országos Szövetsége, vagy az Általános Munkás Betegsegélyző és Rokkant Pénztár. Kevés szó esik a sajtó szerepéről. A szervezett keretek kiegészése, a szegény parasztság és a munkásság szerepe a politikai harcban, az első világháborút megelőző évek küzdelmei, az agrárprogram kérdése, a földreformok, a szakszervezetek kialakulása éppen hogy csak érintve van, vagy teljesen kimaradt a könyv első részéből. Nyilvánvaló, hogy Brindza erre az időszakra egy későbbben kiadásra kerülő művében még visszatér.

Az 1920—30-as évek eseményeinek feltárása sem tekinthető hiánytalanoknak, de már teljesebb, mint az előző időszak anyaga. A kérdés azonban itt is az, hogy mi is történt Topolyán a királyi diktatúráig. Az iparosodási folyamat, a választási harcok, a szakszervezeti tevékenység, az újságok, azaz a munkásajtó és a helyi tudósítók jelentkezése, a nép helyzete, a gazdasági, szociális viszonyok, az egészségügyi helyzet és más események, felmérések, összehasonlítások, az osztályharc alapvető indítékai teljesebb feldolgozást igényelnek. Brindza könyvében a mozgalom jelen van, de keveset foglalkozik azzal, hogy miért szervezkedett a munkásság.

Ezt írja: »Az 1925 és 1933 közötti évek a legális és illegális tevékenység kibontakozására módot nyújtó viszonylag hosszú időszak, a konkrét és sikeres akciók egész sora lévén, a szocialista munkásmozgalom helyi történetében igen fontos szakaszt jelent.« Vegyük számba a jelzett időszak könyvbe foglalt eseményeit: 1925-ben megalakulnak a szakszervezeti csoportok, 1925 elején megalakul a Jugoszláv Kommunista Párt illegális topolyai szervezete, hamarosan megalakul (mikor?) a helyi pártbizottság is. »... ezekben az években egymást érték az éhségtüntetések...« Mikor, kik, hol tüntettek?

»A csendőrség több esetben durván beavatkozott...« Mikor, hol, kik ellen?
»A szakszervezeti otthont többször is bezárták...« Mikor, milyen esemény utasítás alapján? Ilyen általánosításokkal jut el több helyen is az író az 1929. január 6-i diktatúra kihirdetéséig.

»... a királyi-katonai diktatúra bevezetése után megdöbbenő gyorsasággal követték egymást a lebukások.« Valójában 1929-től 1931-ig két ember letartóztatását jegyzi az író, 1931 novemberében a plakátragasztás sorár egy ember bukik le, 1932 elején egy ember, majd 1933-ban hét topolyai kerü börtönbe, ahogy írja az »utolsó« lebukással kapcsolatban. A »megdöbbenő gyorsasággal követték egymást« megfogalmazás szolgáljon inkább a diktatúra durvaságának érzékeltetésére, de kevésbé lehet gyorsasági értékmérő.

Az 1935-ig terjedő időszak eseményeinek taglalásával kapcsolatban megállapítható, hogy bár az író nem nyújt teljes helyzetképet, mégis rendszerezettebb a mondanivalója. Nyilván az események is körvonalazhatóbb lehetőséget nyújtanak. A könyvben a *Figyelmeztető május* alcímtől kezdődően a feldolgozási és megírási módban lényeges változás történik.

Az 1936-os sztrájktól az 1941-es *Véres húsvétig* Brindza mondanivalója a forrásmunkákkal együtt, teljesebb, alaposabb lett. Könyvének ez a része — élményszerűen kiegyensúlyozott folytonossága miatt — meggyőző. Ettől kezdve elmaradnak az általánosítások, történeteket, eseményeket ír meg az idő, a hely és a név meghatározásával és cselekményé alakul át az amit elmond. Ebben a részben a topolyai események már összefonódnak a vidék, a közeli és távoli országrészek eseményeivel. Így a topolyai mozgalom hiteles képpé és az általános munkásmozgalom részévé válik. Brindza könyvének ebben a részében stílusbeli átállás is történik. A tényközlést felváltja a szélesebb méretű tájékoztatás és a *Hagyományok felélesztői* alcím után az író első személyben kezdi elmondani az eseményeket.

A könyv *Ellenállás részéről* el lehet mondani mindazt, amik nemcsak a szerző munkásmozgalmi történetének fejezetei kapcsán vetődnek fel, de a történészeket is az utóbbi időben mindjobban foglalkoztatja. Így például az 1941. márciusi tüntetések, jelentősége és a párt szerepe még számos vonatkozásban felmérésre vár, az események tudományos értékelése is hiányzik. A történészek munkájuk során kevés eredeti okmányhoz jutnak, pedig érdeklik őket az események összefüggésének számai, a konspiráció, az önállóság, a harciasság, a következetesség kérdése, az, hogy a földművesek és a munkások mennyire ismerik a marxista tudományt, milyen volt az önértékük és az öntudatuk, mennyire gyűlölték az osztályellenséget, milyen az a dolgozó, aki egyrészt munkásvezető, másrészt a munkaadó igényeinek elégíti ki. Az ilyen folyamatokat, átalakulásokat köznapi politikai kiváncságnak alapján szemléltetni nem lehet, de ez már nemcsak a krónikás ügye hanem szélesebb értelemben is tanulmányozást igényel.

A feltárt anyag még nem történelem, csupán alap a történetíráshoz. A szerző élménye, harcostársai életének ismerete és az összegyűjtendő adathalmaz valójában meghatározta e könyv tartalmát. A döntő fontosságú események értékelését már előtte kimondták, vagy nem mondták ki, az 1941-es helyzetet nem volt lehetősége tudományosan tanulmányoznia, így csak a: adott lehetőségek alapján érzékeltetheti a dolgokat. Mégis — az ilyen adottságok, lehetőségek felhasználásával — legalább olyan összegezést kellene készíteni minden községben, mint amilyen Brindza Károly könyve. Vidékünkön az osztálytudatos proletár mozgalmi réteg értéke csakis helytörténet munkák alapján lesz majd teljes egészében felmérhető.

Való igaz, hogy a levéltári anyagok a kutatók számára több évig tartó munkára nyújtanak lehetőséget, mégis az eddig megjelent művekből arra lehet következtetni, hogy kevés eredeti anyaggal rendelkezünk. Brindza könyvének második részében nemcsak Topolyára, hanem más városokra vonatkozólag is számos adat található. A kapcsolatkeresés Újvidékkel, Szabadkával, a környező településekkel, a pártanyag átvétele, továbbjuttatása az illegális pártösszejöveletek, a forradalomra való felkészülés, a rögtönítélő bírások, a kötél általi halál árnyékának tudatával harcoló párttagok a haladó nézetű szimpatizánsok munkájának ismertetése arról tanúskodik hogy vidékünk dolgozói és az osztályharcosok legjobbjai kezdettől fogva

részesei népi forradalmunknak. Jelentős megvilágítása ez a tényeknek, nemcsak számunkra, hanem mindazok számára, akik nem ismerik, pedig köztünk élnek, vidékünk munkásmozgalmának történelmét.

A *Vereség* című rész ma már tanulságul szolgál. Ami Ljubinko kocs-májában kezdődött és a kémelhárítók bemutatkozásával folytatódott, fel-rázza az önérzetet, hogy az ember felismerje: a »jogállamban« eszméletlenségig véresre verik azokat, akik az emberi jogok alapján akarnak élni. Itt már nincs községi illetőség, a kémelhárítók kedvük szerint azt tesznek, amit akarnak.

Ebben a fejezetben az író már nem kívül álló adatgyűjtő krónikás, hanem közvetlen szereplője az eseményeknek és saját viszonyulásán, magatartásán, szemlélet módján, történelmi tájékozottságán át láttaja a történeteket, személyi jelenlétével teszi hitelessé a könyvet. A harcostársak — nemcsak Topolyán, hanem a Tisza mentén, Észak-Bácskában és máshol is — abban a hitben ringatták magukat, hogy egy-két hónap múlva itt lesz a Vörös Hadsereg. Ez is olyan tény, amelyről néhány évvel ezelőtt éppen Szabadkán adtak értékelést a történészek. Fontos adalékok találhatók Brindza könyvében Mayer Ottmár letartóztatásának körülményeiről, a vidék párt-tagjainak lebukási időpontjáról, magatartásáról is. Olyan adatok ezek, melyek más helységek krónikájában is helyet kaphatnak.

Szembeéltő azonban, hogy a könyvből említettek közül egyesek jóval többet tudtak a szervezetről, mint amit az illegális körülmények megengedtek volna. A Csillag-börtön cellájának és Kiss Ernő, Grozda Gajšin kivégzésének leírásába az olvasó beleborzong. Megrázó az október 19-i találkozás a hozzátartozókkal. Az itthoni eseményekről szóló rejtbeszédés tájékoztatóban és a *Nem várt fordulat* alcím alatti részben vannak olyan megállapítások, melyek során a dolgok avatottabb ismerőiben felmerül a kérdés: honnan tudtak minderről a foglyok, vagy a hozzátartozók? Ez azonban nem változtat a lényegen, mert az itthon történtek megfelelnek a valóságnak, és csak arról lehet szó, hogy az író az adatok birtokában a jelenből szemléli az eseményeket.

A szabadkai Sárka Házban történetek leírása nemcsak a topolyaiak története. Az író itt átfogó képet nyújt a szabadkai, a tavankúti, a csantavéri, a nagyfényi, a bajmoki, a moravicai, az adai stb. magyar, szerb, horvát, zsidó, bilincsebe vert, a borzalmak vallatógépezetben megkínzott elvtársak helyzetéről. Noha a könyv harmadik részében vannak olyan ellentmondások, mint az »újabb bankjegycsomó« előteremtése, az otthoniak életheletősége, a fogházba juttatott ételmennyiség, a kinti sorbanállásos élet és a fogház-műhelyek élete között, a foglyok életének szemléltetése meggyőző. Brindza leírása alapján megállapítható, hogy a párttagok foglalkoztak a bukás körülményeivel, felmérték a nyomozás és a tárgyalás idején tanúsított magatartásbeli kérdéseket. Sinkovics József párttitkár felismeri és megjegyzi: most már tudná, kivel működne együtt az illegális szervezetben. Ez is tanulság és az is, hogy az öregebb elvtársak mellözése helytelen volt, mert ők már előbb kijárták a börtöniskolát és tapasztalatuk hasznosításával talán sok minden másként alakulhatott volna. Ezzel a résszel kapcsolatban megállapítható, hogy az író többször is megismétli néhány akkori börtönőr nevét, akik jól bántak velük.

Az események Brindza könyvében az *Ismeretlen veszedelmek felé* rész-től meggyorsulnak. A búcsúzás pillanatában Sinkovics József arra kéri azt, aki túléli a világégést, mondja majd el a szörnyűségeket. Brindza Károly erre vállalkozott és elmondta azok helyett, de értük, akiket Kiskőrösön az iskolaudvarban beosztottak a különleges munkásszázadokba és akik 1942. október 24-én elindultak, hogy Pest, Munkács, Kárpátalja, Galícia, Lemberg után Kieven, Orelon, Kurszkon, Sztarij-Oszkolon át eljussanak a Donig. Az író itt már nincs velük, őt később másfelé irányították. A szökésekről, a tizedelésről, a betegségekről, a tábori csendőrök kegyetlenkedéseiről, a fel-szabadított fogságában törtétekről, a tifuszos megbetegedésekről, a halál aratásáról a visszatért szemtanúk elbeszéléseinek alapján íri, éppen olyan megfogható igazsággal, mint ahogy könyvének második és harmadik részében.

Igen, *A harangok is némák maradtak...* És az olvasó is néma, mert áthatja az emberfeletti küzdelemnek nagyszerűsége, és mert csodálattal, kegyelettel emlékezik.

Mielőtt ráhajtanánk a megrázó emberi történetekre a könyv fedőlapját, nemcsak az ilyen számontartás kérdése, nemcsak az írói alkotómunka erőfeszítése, nemcsak a népi forradalom évfordulója, és nemcsak a Forum Könyvkiadó dolgozóinak munkája foglalkoztat bennünket, hanem mindennek kapcsán az a kérdés is, hogy miért késnek írónknál, történészeknél, kiadóknál az ilyen könyvek. Ez már társadalmi ügy. Úgy látszik, ez a széles keblű szocialista társadalom nem fordít kellő gondot vidékünk történelmére, noha az itt élő dolgozók joggal tartanak igényt megismerésére. A topolyaiak példája követendő.

Brindza Károly könyve nem lehet teljes. Alkalmi kiadás, és az író még dolgozik szülővárosának átfogó történetén. Amit az olvasó most kapott kézbe, az idő jogos sürgetésének eredménye. A szerző fejezeteket írt Topolya és vidéke munkásmozgalmának történetéből.

URBÁN JÁNOS

EGY MAGATARTÁS ISKOLAPÉLDÁJA

GEORGE SBÁRCEA: *Befejezetlen emlékirat.*

Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1971.

Ahol több nemzetiség él együtt, a kisebbségek rá vannak kényszerítve, hogy elsajátítsák a befogadó ország nyelvét. S ezáltal az anyanyelvi kultúra mellé egy olyan »idegen« kultúra értőivé, értékeinek propagálójává válnak, amely nemcsak kötelező tájékozódásszerűen marad meg bennük, hanem — ha éppen írókról-művészekről van szó — egyben művészetüknek színesítője, előrevivője is lehet. Nincsen semmi különös abban, ha a romániai magyarok és szászok ismerik a román nyelvet, s nem különösebben érdekes az sem, ha a Csehszlovákiában vagy Jugoszláviában élő magyar kisebbség beszél szlovákul, illetve szerbül, horvátul stb. Nemcsak a lakóhelyként illetékes ország kultúrájába, életébe való bepillantásért, hanem azért, mert a kétnyelvűség egyenesen létállapota.

Sajnos fordítva ez már nehezen mondható el. A többségben élő nép — ideértve a szellemi munkával foglalkozók (írók, tudósok, művészek, tanárok) tekintélyes részét is — szinte alig ismeri a mellette levő kisebbségek nyelvét, s az olyan ember pedig, aki anyanyelvi szinten ír és beszél a szomszéd nyelvén, szinte fehér holló.

George Sbarcea még ahhoz a, ma már hatvan körül járó nemzedékhez tartozik, amelynek tagjai önmaguk felé egyenesen kitüntetőnek vették, ha a kisebbséggel szót érthettek. Nem valamiféle különleges hóbortból, hanem önbecsülésük jeleként tájékozódtak a velük egy égbolt alatt élő népek kultúrájában.

A zenekonzervatóriumot, jogot és filozófiát végzett tudós — Karinty szavaival: »az irodalom közkatónája« — aligha azért tanult meg magyarul, mert a középszer szürkeségéből akart kiugrani. Fialat korában már világhírű slágerek szerzője, a csak fogadásból-heccből megnyert pályázat Párizstól—New Yorkig ismertté tette a nevét. Claude Romano — e név mögé bújt a zeneszerző Sbarcea — azonban többre vágyott. Hamarosan sokoldalúságról lesz közismert: újságot ír, zenét szerez, James Joyce-t és Pirandellót tolmácsolja az elsők között románul, Rossiniról, Pucciniról ír könyvet, Ady novelláit adja a román olvasó kezébe. A magyar nyelvvel gyermekkorában ismerkedett meg. S a gyermekkori kedvtelésből a későbbiekben